

СЪДЪРЖАНИЕ

ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА.....	3
СТОПАНСКОГЕОГРАФСКА ПРЕЦЕНКА НА ПРИРОДНИТЕ УСЛОВИЯ И РЕСУРСИ.....	4
НАСЕЛЕНИЕ И ТРУДОВИ РЕСУРСИ.....	5
СТОПАНСКА СТРУКТУРА НА РАЙОНА.....	7
МЯСТО НА РАЙОНА В НАЦИОНАЛНОТО СТОПАНСТВО.....	11
ВЪТРЕШНОРАЙОННИ И МЕЖДУРАЙОННИ ВРЪЗКИ.....	12
ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА РАЙОНА	13
РЕГИОНАЛНА ТАКСОНОМИЧНА СТРУКТУРА	13
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА.....	17

СЕВЕРОИЗТОЧЕН ПРИМОРСКИ РАЙОН

ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА

Североизточният Приморски район (досегашна Варненска област) е разположен в източната част на Дунавската равнина и Добруджа. Включва източните разклонения на Предбалкана и Източна Стара планина. Районът е широко отворен към Черно море. Заема 11922 кв. км. площ или 10,7 % от територията на страната. Има удобно транспортно-географско положение, особено сега, в условията на непрестанното задълбочаване на икономическата интеграция. Воден път доставя редица суровини (железни и манганови руди, апатити, фосфорити, дървен материал) и енергийни (главно коксуващи се черни въглища, природен газ) източници. Удобни жп и шосейни връзки със Северна България превръщат Варна в негово главно морско пристанище.

В административно отношение районът включва Варненска, Добричка и Шуменска област. Икономически към района гравитира и част от Търговищка.

Географското положение спрямо Черно море се отразява върху климата. Морско влияние се чувства в ивица 30-35 км. западно от морето. Това е от изключително значение за курортно-летовищното дело.

Стопаското обособяване на района се основава на наличието на производствено-технологични, икономически, транспортно-снабдителни и други връзки, породени от териториалното и функционално взаимодействие на промишлеността, селското стопанство, транспорта и стопанския туризъм. На него следва да се гледа като на формираща се териториална структура, която придобива все по-голяма комплексобразуваща самостоятелност. През последните години градовете Варна и Русе се обособиха като самостоятелни районоорганизиращи центрове-ядра на обосо-

бяващи се производствено-териториални комплекси, които придобиват все по-ясна и отчетлива териториална структура.

Районът на север граничи с Румъния, на северозапад-запад - със Североизточния Придунавски район, на юг с Югоизточния район и на изток с Черно море.

СТОПАНСКОГЕОГРАФСКА ПРЕЦЕНКА НА ПРИРОДНИТЕ УСЛОВИЯ И РЕСУРСИ

Релефът е хълмисто-равнинен със заравнени плата, каквито са Добруджанското, Франгенското, Авренското, Провадийското и Шуменското, които допринасят за развитие на интензивно селско стопанство. Тук се намират разклоненията на Източния Предбалкан и Източна Стара планина. Това са Драгоевската и част от Върбишката и Камчийската планина.

Районът не е богат на **полезни изкопаеми**. Малко от тях участват активно в стопанството поради ограничени промишлени запаси или трудна експлоатационна достъпност. От рудните полезни изкопаеми голямо стопанско значение имат находищата на манганови руди при селата Оброчище и Игнатиево. При село Оброчище-с. Църква запасите на манганови руди възлизат на 111 млн. т. Със средно метално съдържание 29%. При с. Игнатиево и при с. Бяла металното съдържание е по-ниско. Черните въглища в Добруджанския басейн са разположени на голяма дълбочина (от 1370- 1950 м.) и са силно оводнени. Затова техният добив на този етап е невъзможен. Голямо стопанско значение имат запасите на каменна сол при гара Мирново, Провадийско (4,4 млрд. т.). експлоатацията ѝ се осъществява чрез разтваряне на солта с вода в дълбочина и добития разтвор се изпраща по солпровод до “Солвей-Соди” Девня за производство на соди. Каолинът при Каолиново – с. Тодор Икономово се промива и се добиват кварцов пясък и каолин, използвани за производство на стъкларски изделия и порцеланово-фаянсови произведения в градовете Нови пазар, Каспичан, и Белослав. Сарматските варовици, добивани в Авренското и Фрагенското плато, се използват като облицовъчен материал в курортните комплекси Св. Константин, Златни пясъци и Албена. Обикновените (мергелно-доломитни) се използват за производство на цимент и негасена вар в Девня. Кварцовият пясък при Белослав се използва в стъкларската промишленост.

Климатът на района е умереноконтинентален с ясно изразено влияние на морето в 30-35-километровата крайбрежна зона. В Добруджаското плато лятото е горещо, а зимата суха и студена. Летните засушавания влияят отрицателно върху развитието на селското стопанство. Снежните бури и виелици през зимата отвяват снежната покривка. Това налага изграждането на полезащитни горски пояси. Валежите не са достатъчни и при честите летни суши поставят на изпитание селскостопанските реколти.

Водното богатство е недостатъчно, за да удовлетвори напълно потребностите на района и особено тези на селското стопанство. През него не протичат големи реки, а в Добричка област почти няма реки, като се изключи р. Батова. Суха река, както и реките Крапинец и Кулак губят водите си в Добруджаското плато. С по-голямо стопанско значение са реките Камчия, по която са изградени язовирите “Цонево”, “Съединение” и “Фисек”, и р. Провадийска. Техните води се използват

предимно за промишлено и битово водоснабдяване и за напояване. Водите на карстовите извори край Девня се използват да технологични цели в химическите и други предприятия в града. Най-големите езера – Варненското и Белославското, са полусладководни. Изгубили са значението си за риболов поради силна замърсеност на водите. От езерата-лагуни (Шабленското, Дуранкулашкото и Балчишката тузла) се добива лечебна кал.

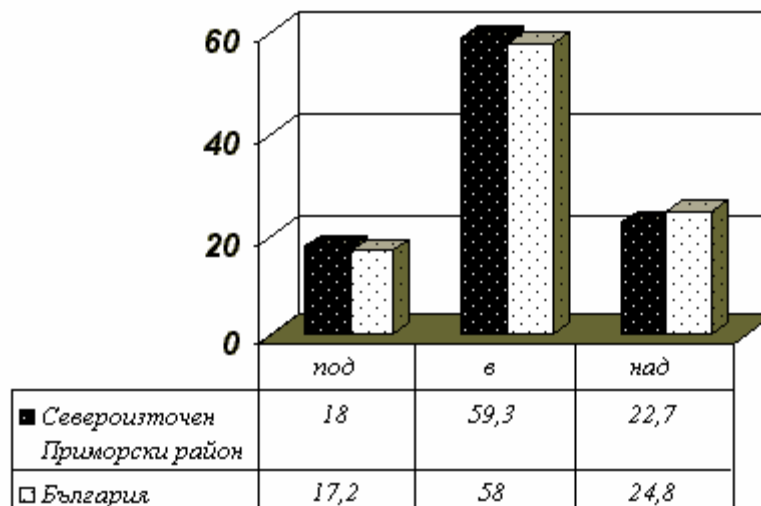
В района преобладават черноземни и сиви горски **почви**. Отличават се с голямо естествено плодородие и благоприятстват за получаването на високи средни добиви от декар от пшеницата, царевичката, слънчогледа, соята, от зеленчуците и трайните насаждения. В Източна Добруджа има богати на хумус черноземни почви, подходящи за зърнени култури. По долините на реките са разпространени алувиално-ливадни почви, подходящи за отглеждане на зеленчуци, а в Източна Стара планина – сиви и кафяви горски почви, подходящи за отглеждане на овощия, главно ябълки.

Растителност. Районът е беден на гори. Промислено значение имат широколистните гори в Камчийска, Върбишка и от части – в Преславска и Драгоевска планина. Разпространени са различни видове: дъб, габър, акация, липа. При устието на р. Камчия и местността Балтата на р. Батовска има лонгозни гори с туристическо значение. в Добруджа са изградени полезащитни горски пояси за намаляване влиянието и въздействието на суховеите върху селскостопанските култури. Дървен материал се добива в Източна Стара планина и Предбалкана.

В района през 1999 г. има 3 народни парка, 11 резервата, 132 природни забележителности, 8 защитени местности и 71 исторически места.

НАСЕЛЕНИЕ И ТРУДОВИ РЕСУРСИ

Населението на Североизточния Приморски район възлиза на 881 хил. души 10,8% от населението на страната. Средната му гъстота е 74 д./кв. км. То е с добра възрастова структура – 18,0% от населението е под и 59,3% в трудоспособна възраст.

Фиг. 1 Население под, в и над трудоспособна възраст през 1999 г. (в %)

Раждаемостта (9,9‰) е по-висока от средната за страната, а смъртността (12,8‰) е по-ниска. Естественят прираст е отрицателен (-2,9‰). Детската смъртност е 15,2‰. Градското население е 71,0%. За това допринасят градовете Варна, Добрич, Шумен. Една трета от населението е съсредоточена в промишлено-териториалния комплекс Варна-Девня-Провадия. Чувствителни промени в демографската структура има вследствие масовото изселване в Турция на български турци през 1989-1993 г.

Заетите лица в района представляват 10,7% от тези в страната (в т.ч. 15,1% в селското и горското стопанство и 9,1% - в отраслите на промишлеността).

Таблица 1

Структура на заетото население

Отрасли	%
Промишленост	30,8
Селско стопанство	7,2
Търговия	11,3
Транспорт и съобщения	12,8
Други	37,9

Фиг. 2 Структура на заетите в отраслите на стопанството в Североизточния Приморски район (по сектори)

В третичния сектор е заета 62,0% от работната сила (фиг. 2). Твърде голям е броят на заетите във Варненски и Балчишки микро район, главно в туристическите комплекси Св. Константин, Златни пясъци и Албена. Близко 45% от активното население във Варненски подрайон е заето в промишлеността. В Добрички подрайон голям е дялът на заетите в селското стопанство. Все още е нисък дялът на квалифицираните трудови ресурси в селата на района.

Близко 52 хил. е броят на безработните или 10,1% от заетото население. В района има 524 населени места (в т.ч. 23 града и 501 села), обединени в 30 общини и 465 кметства.

От общия брой на населението в района 78,2% са българи, 15,1 – турци, 5,1% - роми и 1,6% - други народности групи.

СТОПАНСКА СТРУКТУРА НА РАЙОНА

Обща характеристика. Стопанството на Североизточния Приморски район се развива по-бързо в сравнение със средните темпове за страната. Това се дължи на интензивните интеграционни процеси между икономиката на България и света. Водещи стопански отрасли са промишлеността, селското стопанство и транспорта. Районът има промишленоаграрна структура.

Отраслите от **първичния сектор** на стопанството, с изключение на селското стопанство, са слабо развити. Символистично е участието на горското стопанство, риболова и добивните отрасли на промишлеността в стопанското развитие на района. В първичния сектор на района са заети 7,9% от заетите в отраслите на стопанството. От тях основна част са заети в селското и горското стопанство и риболова.

Селското стопанство е вторият по значение стопански отрасъл. За неговото развитие допринасят благоприятните почвено-климатични условия, както и наличието на промишленост, преработваща селскостопанските суровини. Растениевъдството разполага с богат поземлен фонд, който се отличава с високо естествено плодородие. Голям принос в това има Научноизследователският институт по пшеницата и слънчогледа в Генерал Тошево, където са създадени високодобивни сортове от тези култури. За високодобивното селско стопанство допринасят и изградените мелиоративни съоръжения, лесозащитните горски пояси в Добруджа, напоителните съоръжения по долината на р. Камчия.

Таблица 2

Структура на обработваемата земя (в %)

Ниви	Трайни насаждения	Ливади	Изкуствени комплексни пасища
96,3	3,0	0,4	0,3

Почти половината (48%) от общата продукция на **растениевъдството** се пада на *зърнените храни*. Дължи се на обстоятелството, че в района се намира Добруджа – житницата на България. Североизточният Приморски район осигурява 27% от пшеницата в страната. Големи площи се заделят за царевичата. Подобаващо място заемат ечемикът и соята.

На второ място по значимост стоят *техническите култури* (25% от общата селскостопанска продукция). Сред тях най-важни са маслодайните и преди всичко слънчогледът (30% от производството на България). Слънчогледът се преработва предимно в маслено-екстракционни заводи в Добрич, Провадия и Шумен. Ограничени количества влакнодаен и маслодаен лен се произвеждат в Каварненския микрорайон. Налага се чувствително да се разшири производството му в Приморска Добруджа.

На *трайните насаждения* се падат 10% от стойността на общата селскостопанска продукция на района. Преобладават ябълките (Долни чифлик) и прасковите (Варна). Плодовата продукция се използва за прясна консумация от населението и многобройните туристи, както и като суровина за консервните предприятия в района. Лозарството е застъпено предимно в Шуменски и Варненски подрайон, около жп линия София – Варна.

Фуражните култури осигуряват 8,5% от общата селскостопанска продукция. Този клон е свързан с животновъдството. При нормално плодородни години осигурява задоволяване на неговите потребности.

Животновъдството е вторият по значение селскостопански отрасъл. Основният му клон е говедовъдството (56% от общата животновъдна продукция заедно с биволовъдството). За това допринася твърде много Научноизследователският институт с опитна станция по биволовъдство и свиневъдство край Шумен. На второ място е овцевъдството (31,4%). В Добруджа се отглежда предимно тънкорунна каракулска овца, а в Шуменски подрайон – медно-червената карнобатско-шуменска овца. Свиневъдството и птицевъдството са развити предимно в зърнопроизводителните райони и макар относителният им дял за района да е по-нисък, в републикански мащаб процентното им участие е доста по-високо от това на останалите животновъдни подотрасли.

Таблица 3

*Относителен дял на Североизточния Приморски район
В националното производство
На някои селскостопански продукти селскостопански животни (в %)*

Пшеница	27,0	Говеда	9,7
Царевица	31,0	Биволи	2,8
Слънчоглед	30,0	Овце	12,1
Плодове	9,3	Свине	18,7
Ориенталски тютюн	6,0	Птици	15,9
Яйца	19,1	Мляко	9,7

От **добивните отрасли** на промишлеността са застъпени добив на манганови руди (с. Оброчище, с. Църква), на каолин, кварцов пясък, варовици и каменна сол. На тях се пада едва 0,8% от продукцията на отраслите на промишлеността.

Отраслите от **вторичния сектор** са много добре развити, особено химическата, стъкларската и порцеланово-фаянсовата, хранително-вкусовата промишленост и машиностроенето (най-вече транспортното). В отраслите на този сектор са заети 30,1% от работещите в района, а се произвеждат 99,2% от продукцията на отраслите на промишлеността.

В отрасловата структура на промишлеността водещи функции изпълняват химическата промишленост (23,8% от промишлената продукция на района), хранително-вкусовата промишленост (23,1%), машиностроенето, електрониката и електротехниката (25,3%).

Енергетиката има важно значение за района. Тя работи предимно с вносни енергоресурси. При с. Езерово – с. Тополи е изградена ТЕЦ “Варна” (с 1260 MW мощност), която използва висококалорични донбаски въглища. Останалите ТЕЦ към промишлените предприятия имат локално значение.

Машиностроенето (23,8% в района) е един от най-важните структуроопределящи отрасли в района. То осигурява 18% на отрасъла в страната. Водещ подотрасъл е транспортното машиностроене. Корабостроителният завод във Варна поддържа производствено-технологични връзки с тилови предприятия във вътрешността – за корабни възли и детайли (Добрич), корабни двигатели (Варна), корабни

машини и корабна техника (Шумен и Нови пазар), промишлена арматура и корабна техника (Попово), корабно обзавеждане (Провадия). В Шумен се намира единственият в страната завод за товарни автомобили (до 1998 г.), а във Велики Преслав – за ремаркета, в Добрич – за полуремаркета, акумулатори и контейнери, в Славяново – за автосцепки, в с. Овчарово – за въздушни и маслени филтри. Базово предприятие за транспортното машиностроене е заводът за дизелови двигатели във Варна.

Електротехническата промишленост (1,5% в района, 3,8% от продукцията в страната) е специализирана в производството на електродомакински уреди (Варна и Провадия), електрически радиатори (Смядово), високо волтова апаратура, електронна и нестандартна апаратура (Добрич), електропещи (Балчик).

Химическата и каучуковата промишленост (23,8% в района, 31,4% от продукцията в страната) е вторият важен отрасъл в производствената специализация на района. Тя се изгражда на местни суровини – каменна сол (гара Мирново) варовик (Девня), както и вносни суровини. Най-големият център на химическата промишленост е Девня – “Солвей-Соди” с два завода за соди (калцинирана, сода-каустик и сода-бикарбонат) и завод за комбинирани минерални торове. Към този отрасъл спада и продукцията на предприятието за малотонажна химия (Шумен) и за торби от пластмаса (Тервел).

Промишлеността за строителни материали (4,5% в района, 5% от продукцията в страната) е съсредоточена предимно във Варненски подрайон. Основното ядро е Девня, където се произвеждат цимент и негасена вар, както и стоманенобетонни конструкции. Керамични фабрики функционират в Генерал Тошево, Дългопол и Каспичан.

Таблица 4

Отраслова структура на промишлеността в района (1998 г.)

Отрасли	%
Енергетика	7,3
Рудодобив и металургия	1,5
Машиностроене и металообработване	23,8
Електроника и електротехника	1,5
Химическа, нефтохимическа и каучукова пром.	23,8
Промишленост за строителни материали	4,5
Дърводобивна и дървопреработваща пром.	0,7
Стъкларска и порцеланово-фаянсва пром.	4,5
Текстилна и трикотажна пром.	1,3
Шивашка промишленост	3,5
Кожаро-кожухарска и обувна пром.	0,9
Хранително-вкусова пром.	23,1
Други отрасли на промишлеността	3,6
Частен сектор	66,0

Стъкларска и порцеланово-фаянсва промишленост (4,5% в района) е типичен отрасъл за Североизточния Приморски район, в който се произвеждат 15,9% от продукцията на отрасъла в страната. Залежите от каолин (Каолиново-Тодор Икономово) и кварцов пясък (Белослав) се използват за производство

съответно на порцеланово-фаянсови изделия (Нови пазар, Шумен, Каспичан) и на стъklarски изделия (Нови пазар и Белослав).

Хранително-вкусовата промишленост (23,1% в района) изпълнява водещи функции за района. В нея се произвеждат 10,3% от продукцията на отрасъла в страната. Тя е стар и традиционен отрасъл. Удовлетворява потребностите на населението в района и на големия брой туристи. Има относително равномерно териториално разположение. Представена е от консервни предприятия (Варна, Добрич, Шумен, Нови пазар), мелници (Добрич, Ген. Тошево, Каварна, Балчик, с. Твърдица, Шумен, Каспичан, Нови пазар). Растителни масла се произвеждат в Добрич, Шумен и Провадия, вина във Варна, Велики Преслав, Добрич, коняци – във Велики Преслав, бира в Шумен и Варна. В Смядово се произвежда луканка, а в Добрич има птицекланница. Във Варна, Добрич, Балчик, Тервел и Шумен работят млекокомбинати, в Девня – захарен завод, а в Шумен – фабрика за цигари.

Текстилната и трикотажната промишленост (1,3% в района, 4,3% от продукцията в страната) е специализиращ отрасъл за стопанството на района. Развива се съобразно потребностите на населението. Част от продукцията се изнася. Предприятията на текстилната промишленост се намират във Варна и Добрич. Ленени тъкани се произвеждат в Провадия.

На базата на текстилната промишленост широко развитие получава **шивашката промишленост** (3,5% в района, 11,5% от продукцията в страната) – Варна, Каварна, Шумен, Нови пазар, Провадия. В Шумен обработват кожи, а в Добрич се произвеждат детски обувки и кожуси.

Третичният сектор е много добре развит. Това се дължи освен на добре организираната обслужваща дейност в големите градове (Варна, Добрич, Шумен) и на стопанския туризъм в курортните комплекси, на образованието и здравеопазването. В отраслите от този сектор са заети 62% от заетите в района.

Транспорт. В района съществуват всички видове транспорт (без речен): жп, автомобилен, въздушен, морски, тръбопроводен. Този отрасъл, особено морският и жп транспортът, спомага за формирането на районния териториално-производствен комплекс.

Жп транспортът е добре развит. По гъстота на жп линии районът е на едно от първите места в страната. Най-добре е представен във Варненски подрайон. Важни районоорганизиращи функции изпълняват електрифицираните жп линии Варна – Девня – Провадия – Шумен – за София и Варна – Каспичан – Русе. Жп линията от Разделна за Кардам – Румъния – ОНД има международно значение. С международно значение са и жп линиите Шумен – Комунари и Синдел – Комунари за Карнобат. От гара Хан Крум има жп клон за Велики Преслав.

Морският транспорт се обслужва от пристанищата Варна, Варна-запад, Балчик и Каварна. В Белославското езеро е фериботното пристанище на линията Варна – Иличовск. Пристанищната инфраструктура е добре изградена, но все още не достигат кейовите места за товаро-разтоварни работи. Корабите са принудени да изчакват, което намалява ефективността на морския транспорт. Прокаран е морски плавателен канал през Варненското и Белославското езеро и от 1973 г. морски съдове плават до пристанище Варна-запад. През туристическия сезон се осъществяват пътнически превози между пристанищата Варна, Балчик и Каварна.

Автомобилният транспорт играе извънредно важна роля за поддържането и развитието на вътрешнорайонните и междунагорайонните отношения. На 1000 кв. км. площ се падат 364 км. пътища, т. е. повече от средната гъстота за страната. Все още е малък дялът на първо- и второкласните пътища – 0,7% автомагистрала, 9,3% първокласни, 7,8% второкласни, 10,7% третокласни и 71,5% четвъртокласни. Между Варна и Нови пазар работи част от автомагистрала “Хемус”. Автомобилният транспорт извършва голяма част от пътническите превози, които са свързани с ежедневните трудови и културно-битови пътувания.

Въздушният транспорт се осъществява чрез аерогара Варна. Аерогарата поддържа през лятото 22 външни линии.

През територията на района преминава *тръбопровод*, по който България внася природен газ от ОНД. От гара Мирново по тръбопровод се изпраща разсол на “Соди” Девня. Девненският комбинат от 1978 г. получава етилен по етиленопровод от “Нефтохим-Лукойл” Бургас.

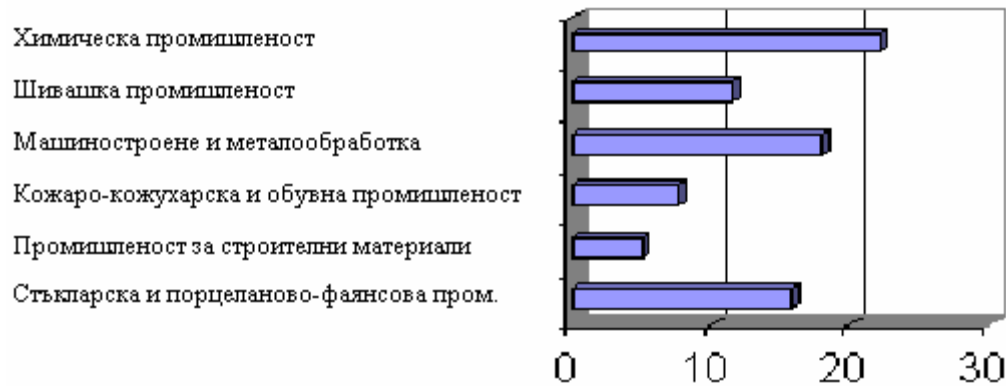
Туризмът и рекреационното дело са специализираци за района. В него се намира 1/3 от легловия фонд за туризъм на България (туристическите комплекси Св. Константин, Златни Пясъци, Варна, Камчия, гр. Бяла, Абена, Русалка). От всички реализирани нощувки в района близо 70% са от чужденци при средно за страната 52%. Тук са съсредоточени 167 хотела с над 35 хил. легла, 21 къмпинга и многобройни квартирни бюра. Обект на познавателен туризъм са старите столици Плиска и Велики Преслав, градовете Шумен и Добрич, забележителностите Побитите камъни, Мадарският конник.

МЯСТО НА РАЙОНА В НАЦИОНАЛНОТО СТОПАНСТВО

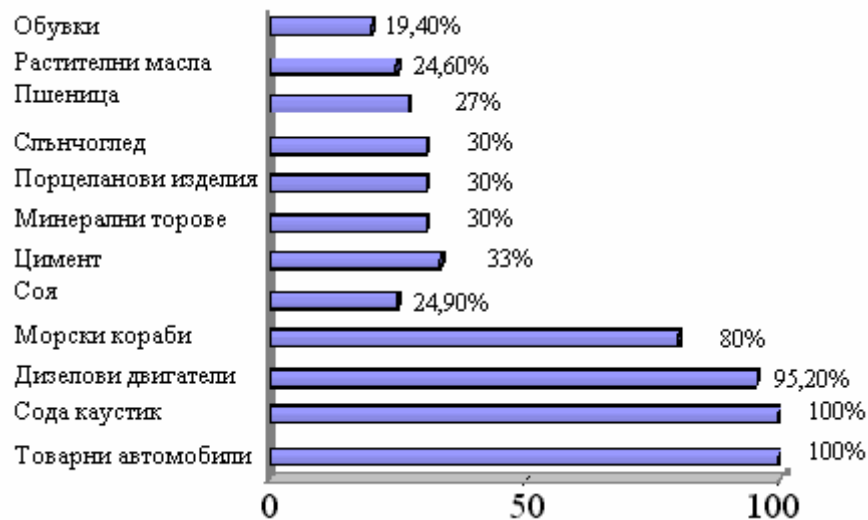
Североизточният Приморски социално-икономически район дава 12,6% от БВП на страната. В него се произвежда 10,2% от промишлената продукция и 14,6% от селскостопанската продукция на България.

Специализацията създава регионално единство и формира територии с общи производствени белези. **Специализираци отрасли** са машиностроенето, особено корабостроенето, неорганичната химия, енергетиката, порцеланово-фаянсовата и стъklarската промишленост, промишлеността за строителни материали. Най-висок коефициент на специализация има химическата и каучуковата промишленост (30,4% от продукцията на отрасъла в страната), следвана от машиностроенето (18%), производството на електроенергия и топлоенергия (17,1%) и порцеланово-фаянсовата и стъklarската промишленост (15,9%) (фиг. 3). В района се произвеждат 100% от ремаркетата и полуремаркетата, 100% от содите, над 95% от дизеловите двигатели, 80% от морските плавателни съдове, 33% от цимента, 30% от минералните торове и стъklarските и порцеланово-фаянсови изделия, близо 24,6% от растителните масла, 19,4% от обувките, 18% от изделията на шивашката промишленост, 6,4% от електроенергията, над 14% от млечните масла и 12,75 от брашното на страната. От селското стопанство специализираща е ролята на растениевъдството, особено на зърнопроизводството, производството на слънчоглед, грозде и ябълки. С голям относителен дял на продукцията си са соята (25% от националното производство), слънчогледът (30%), пшеницата (27,1%), царевичата (31%), краста-

виците (10,3%), домати (8,4%), виненото грозде (12,6%) и десертното грозде (8,9%). В района се намират 18,7% от свинете, 15,9% от птиците, 12,1% от овцете и 9,7% от говедата в страната (фиг. 4)

Фиг. 3 Специализиращи отрасли на Североизточния Приморски район в националното стопанство – (в %)

Фиг. 4 Специализиращи промишлени изделия и селскостопански продукти на Североизточния Приморски район

ВЪТРЕШНОРАЙОННИ И МЕЖДУРАЙОННИ ВРЪЗКИ

Североизточният Приморски район поддържа оживени икономически връзки с останалите социално-икономически райони в страната. Доставя им зърно, месо, растителни масла, сода, цимент, химически торове, електродомакинска техника, конфекция, товарни автомобили, алуминиев прокат, а внася дървен материал, горива, въглища, вълнени платове, машини.

ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА РАЙОНА

Развитието на района е съпътствано с редица проблеми от стопански, демографски и екологичен характер. Напускането на голям брой турци от региона бе съпроводено с недостиг на активно население, заето предимно в промишлеността, селското стопанство, транспорта и строителството. Много села, главно в Шуменска област, обезлюдяха. Намаля броят на селскостопанските животни, а това се отрази върху задоволяване потребностите на населението с хранителни стоки.

Значителна част от мощностите на химическата промишленост в Девня (особено стария содов завод) работи при морално и физически остаряла техника. По тези причини все още е ниска производителността на труда, силно се замърсява природната среда, особено атмосферата и водите на р. Провадийска. След приватизацията на комбината се очакват значителни промени в положителна посока.

С изграждането на етиленопровода “Лукойл” – Бургас – “Солвей-Соди”, Девня бе преустановено производството на хлор и екологическата обстановка чувствително се подобри.

Все още стои за разрешаване проблемът с културното обслужване на големия брой чуждестранни туристи в туристическите комплекси, както и с пълното им задоволяване с хранителни и сувенирни стоки. Основен недостатък на курортните комплекси е тяхното сезонно (главно лятно) използване. Наложително е по-рационалното използване на топлите минерални води, включително и за отопление на курортните комплекси.

Има големи възможности за развитие на стопанството на района в бъдеще. Широко развитие следва да получат транспортното машиностроене, корабостроене, неорганичната химия, стъklarската и порцеланово-фаянсовата промишленост. Североизточният Приморски район трябва да продължи да се развива като основен производител на зърнени храни, слънчоглед, ябълки, праскови, грозде, на месо и мляко. Туризмът и рекреационното дело ще се развиват в направление на по-пълно задоволяване потребностите на чуждестранните туристи с хранителни продукти и сувенири и с повишаване културата на обслужването им. Затова ще допринесе и пълното завършване в пределите на района на автомагистрала “Хемус”. По този начин морето ще стане по достъпно за българи и чужденци. Стопанската дейност ще продължи да се активизира със задълбочаването на интеграционните процеси между България и света. Промислено-териториалния комплекс Варна – Девня – Провадия ще разшири своя обхват и ще включи в своите предели Добричкия и Шуменския промишлени възли.

РЕГИОНАЛНА ТАКСОНОМИЧНА СТРУКТУРА

В административно отношение районът се състои от Варненска, Добричка и Шуменска област.

По силата на производствената специализация, елементи на формирана комплексност, инфраструктура, обслужваща сфера, ежедневни трудови и битови пътувания, са формирани интегрални териториални единици (таксономични систе-

ми) под формата на подрайони (Варненски, Добрички и Шуменски) и микро-райони.

Варненска област включва общините Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла, Варна, Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни чифлик, Дългопол, Провадия и Суворово.

Варна (300 хил. жит.) е главен център както на областта, така и на района. Той е най-големият град в цяла Северна България. Промислено-пристанищен, търговски и курортен център със значение за цялата страна. Градът има голямо значение и за международните икономически връзки. Той е третият по големина град у нас след София и Пловдив.

Градът е основан през VI в. пр. Хр. от милетски гърци под името Одесос. През древността и Средновековието е бил прочут пристанищен и богат търговски град. Дал е името си на полско-унгарския пълководец Владислав Варненчик, дошъл в България през 1444 г. за да я освободи от османско иго, загинал недалеч от града. В негова чест е построен мавзолей. Градът се развива сравнително бързо след прокарването на жп линия Русе – Варна през 1866 г. Преди Втората световна война се изгражда като промишлен център на леката (мелничарска, консервна, маслодобивна, винарска, месопреработваща, млекопреработваща) и тежката (металообработване, електротехника, ремонт на кораби) промишленост.

Развитието на Варна след войната се определя от голямото развитие на корабостроенето и неговите заводи за радионавигационна апаратура, производство на манометри, дизелови двигатели, корабно оборудване, електрически нагревателни уреди, перални, електрически печки. Най-голямо значение има корабостроителният и кораборемонтен завод – един от най-големите комбинати в страната. Във Варна има предприятия на хранително-вкусовата (мелничарска, консервна, винарска), леката (текстилна, шивашка), дървообработващата, химическата промишленост.

Варна е голям научен и културен център с ВУЗ – икономически, медицински, машиностроителен, свободен, НИИ по рибовъдство и риболов, Институт по океанология.

Варна е нашият най-красив и най-известен черноморски курортен център. За това допринасят благоприятните му физикогеографски и икономически условия. Защитен е от студените северни ветрове от Франгентското плато. През лятото бризите носят обилна прохлада и правят приятни и най-горещите летни дни. Построен е морски плаж. Североизточно от града по морското крайбрежие, отдалече

чени на 22 км., са разположени модерните курортни комплекси Св. Константин и Златни пясъци – носещи славата на България по целия свят.

Девня (9 хил. жит.) е наследник на стария римски град Марцианополис. Градът се оформя като център на химическата (соди, поливинилхлорид, боракс, торове и др.), циментовата, захарната и мелничарската промишленост. Голяма част от продукцията се изнася чрез пристанище Варна-запад.

Провадия (16 хил. жит.) е гара на жп линията София – Варна, което е дало тласък на икономическото развитие на града. Развити са химическото, електротехническото и биомашиностроенето, ленотекстилната промишленост. От хранително-вкусовата промишленост са представени производството на растителни масла и вина.

Долни чифлик е малък град с развита дървообработваща промишленост. Има голямо плодохранилище. В близост до него предстои да се развие курортен комплекс Камчия.

Добричка област обхваща североизточната част на Североизточния Приморски район и включва общините Балчик, Генерал Тошево, Добрич, Добрич – селска, Каварна, Крушари, Тервел и Шабла. Разполага със солидна база на машиностроенето, хранително-вкусовата, текстилната, шивашката и обувната промишленост. Характеризира се с интензивно растениевъдство и животновъдство. Това е най-силно развитата в аграрно отношение област в района.

Добрич (100 хил. жит.) е икономически и културен център на Южна Добруджа. В миналото се е наричал “Сухото пристанище” (Куру скеле) за храни и животински произведения. В османско иго се е наричал Хаджи Оглу, от 1882 г. – Добрич, а от 1949 г. – Толбухин. От 1992 г. отново се нарича Добрич. Градът е значителен промишлен и селскостопански център. Развито е производството на селскостопански машини, високоволтова апаратура, парни котли, акумулатори, корабни детайли. От леката промишленост широко са застъпени обувната (за детски обувки), текстилната, шивашката промишленост. Богатата селскостопанска база позволява развитието на хранително-вкусовата промишленост – мелничарска, маслобойна, консервна, млекопреработваща, птицекомбинат, месокомбинат, калибриране на царевица, производство на фуражни смеси и други. Добрич е голям културен център – има Висш медицински институт (филиал на Варненския институт), Симфоничен оркестър, Театър, много средни реални и технически училища.

Генерал Тошево (10 хил. жит.) е средище на богата селскостопанска област. Гара на жп линията Разделна – Кардам. В града се произвеждат части за селскостопански машини, детски обувки, има и керамичен завод. Тук се намира НИИ по пшеницата и слънчогледа.

Тервел е обявен за град през 1960 г. В предприятието “Пластхим” се произвеждат пластмасови торби. Има завод за части за селскостопански машини и противопожарна техника. Център на богата селскостопанска единица.

Шуменска област включва общините Велики Преслав, Венец, Върбица, Каолиново, Каспичан, Никола Козлево, Нови пазар, Смядово, Хитрино и Шумен.

Шумен (95 хил. жит.) е старо селище. Датира от XI в. Градът лежи в долината на река Поройна в подножието на Шуменското плато под местността Къшкочеве. В миналото – укрепен пункт в стратегическия четириъгълник Шумен – Варна – Силистра – Русе, център на голям гарнизон. Преди Освобождението се развива като крупен занаятчийски център, доставчик на произведения за нуждите на турската армия. До Втората световна война градът е с няколко малки предприятия с производство на бира, бои, химикали, брашно, кожи, масло, за медни съдове, обувки, дрехи и други. През 1848 г. в идва унгарският поет-революционер Лайош Кошут. През 50-те години е изграден Комбинатът за товарни автомобили “Мадара”, в който се произвеждаха товарни автомобили “Шкода – Мадара” и “ЗИЛ”. В града се произвеждат още самоходни шасита, алуминиеви профили и алуминиево фолио, кожи, бои, химикали, мебели, дрехи, цигари, вино, млечни и месни произведения.

Шумен е голям транспортен (шосеен и железопътен) възел. В града има Университет, Държавен театър, Симфоничен оркестър, Радиопредателна станция и други. Родно място на Панайот Волов. Недалеч от града се намира НИИ по биволовство, свиневодство и коневъдство (Кабияк). Шумен се посещава от голям брой туристи заради историческите си забележителности (паметник 1300 години България на Шуменското плато, Тамбул джамия и други). Недалеч от града се намира Мадарският конник – обект, охраняван от ЮНЕСКО.

Нови пазар (17 хил. жит.) е град от 1883 г. В града се произвеждат стъкларски и порцеланово-фаянсови сервиси, медицински порцелан и фаянс. Има завод за средни везни, корабни изделия, вина. Начална гара на жп линия, която го свързва с Каспичан.

Каспичан е възлово жп гара на електрифицираните жп линии София – Варна и Русе – Варна. Център за производство на порцеланово-фаянсови изделия, строителни материали. Има складове за зърнени храни.

Велики Преслав (10 хил. жит) е наследник на едноименната средновековна българска столица. В резервата Велики Преслав е организиран музей. Преслав е промишлено-аграрен център със заводи за ремаркета и коняк. Градът е и шосеен възел, крайна гара на жп линията Хан Крум – Велики Преслав.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Асенов, А., М. Русев. На изпит по география. С., Анубис, 1997, кн. 1, 2, 3, 4, 5.
- Българска енциклопедия “А-Я”. С., БАН и КК “Труд”, 1999.
- Бошнакова, М., Хр. Маркова. Наръчник по география за кандидат-студенти. С., Хикс – прес ООД, 1996.
- География на България за средношколци и кандидат-студенти. Методическо ръководство. С., Земя, 1993.
- География на България. Т. 3. физикогеографско и социално икономическо райониране. С., БАН, 1989.
- Димов, Н. и др. География на България за 10. клас на СОУ. С., Просвета, 1996.
- Енциклопедия България. Т. 1-7. С., БАН, 1997.
- Пепин, Р. и др. География на България за 10. клас на СОУ. Булвест 2000, 1997.
- Попов, А. и др. География на България за 10. клас на СОУ. С., Гей-Либрис, 1997.
- Проф. д-р Дончев, Д., проф. д-р Каракашев, Хр. Физическа и социално-икономическа география на България. С., Сиела, 2001.
- Социално-икономическо развитие на България. С., НСИ, 1996.
- www.shumen.com
- www.varna.com
- www.dobrich.com